

Διδαχή

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ
Δελφών & Μισούλη | Τ.2310 828 989 | www.inmetamorfoseos.gr

ΕΤΟΣ 4^ο | 19 Μαΐου 2024 | Αρ. Φύλλου 178

Ο ΤΡΙΣΑΓΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Άγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος· ἐλέησον ἡμᾶς.

Άγιος ὁ Θεός ὁ Πατέρας, ἅγιος ἰσχυρός ὁ Υἱός, ἅγιος ἀθάνατος τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· ἐλέησέ μας.

Ηπίστη της Εκκλησίας είναι θεμελιωμένη στην προσκύνηση της Αγίας Τριάδος. Για την ιερή αυτή αλήθεια είπαμε στην δεύτερη κιόλας ομιλία, ώστε τώρα νομίζουμε πώς δεν χρειάζεται να πούμε τα ίδια. Πιστεύουμε πώς οι χριστιανοί όχι μόνο ακούνε με ενδιαφέρον αυτές τις ομιλίες, αλλά και φυλάνε με επιμέλεια τα φυλλάδια που παίρνουν κάθε Κυριακή, ώστε κάθε φορά που χρειάζεται να ανατρέχουν σ' αυτά. Μαζί με το Ευαγγέλιο, μαζί με τον Ιησού Χριστό Ἄγγελοι ήρθαν στην σύναξή μας· σ' ένα χορό λοιπόν τώρα μαζί με τους Ἀγγέλους ψάλλουμε τον Τρισάγιο Ὑμνο. Ο Τρισάγιος Ὑμνος εἶν' εκείνος που άκουσε ὁ προφήτης Ησαΐας να ψάλλουν ακατάπαυστα οἱ Ἄγγελοι γύρω ἀπὸ τὸν θρόνο του Θεοῦ· «Άγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». Ὁ ἴδιος ὕμνος, σε μια κάπως διαφορετική διατύπωση της Εκκλησίας, ψάλλεται τώρα, σαν ἓνα τέταρτο Αντίφωνο, πριν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν θείων Γραφῶν «Άγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος· ἐλέησον ἡμᾶς».

Ἐστερ' ἀπὸ τὸ τελευταῖο τροπάριο τοῦ τρίτου Αντιφώνου, ὁ λειτουργὸς ιερῆς προσκαλεῖ σε προσευχή τὴν ιερή σύναξη με

τα γνωστά λόγια· «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Ἐπειτα ακολουθεῖ ἡ ευχή και μετά την εκφώνηση ψάλλεται ὁ Τρισάγιος Ὑμνος. Ἀλλά ἐδῶ, για διάφορους λόγους, συμβαίνει μια ακαταστασία, που καταστρέφει τὴν φυσική σειρά τῶν πραγμάτων. Πριν να διαβάσει τὴν ευχή, ὁ ιερέας λέει τὴν εκφώνηση, οἱ ψάλτες αρχίζουν να ψάλλουν τὸν ὕμνο κι ὁ ιερέας διαβάζει μυστικά τὴν ευχή. Ἐτσι γίνεται τάχα οικονομία χρόνου, ἀλλ' ὁμως και ἡ εκφώνηση δεν γίνεται στην θέση τῆς και ἡ γεμάτη ιερὰ νοήματα ευχή δεν ἀκούγεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Και ἡ ευχή τοῦ Τρισάγιου Ὑμνου, σύμφωνα με τὸν γενικό τύπο τῶν ευχῶν χωρίζεται σε δύο μέρη· στο πρώτο μέρος υμνεῖται ἡ μεγαλοσύνη τοῦ Θεοῦ και στο δεύτερο διατυπώνονται τὰ αιτήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς συναξῆς.

«Ὁ Θεός ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισανίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφίμ ἀνυμνούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβίμ δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος· ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σπῆν καὶ ὁμοίωσιν καὶ παντί σου χάρισματι κατακοσμήσας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀνάξιους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατ' ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν». Ὡς ἐδῶ εἶναι τὸ πρώτο μέρος τῆς ευχῆς, που θα μπορούσαμε να το μεταφράσουμε κάπως ἔτσι. «Ὁ ἅγιος Θεός, ἐσύ που βρίσκεις ἀνάπαυση στους ἁγίους, που σε ἀνυμνοῦν τὰ Σεραφίμ με τὸν τρισάγιο ὕμνο και σε δοξολογοῦν τὰ Χερουβίμ και σε προσκυνάει κάθε ἐπουράνια δύναμη· που ἀπὸ τὸ μηδέν δημιουργήσες τὰ σύμπαντα· που ἐπλασες τὸν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» δική σου και τὸν στόλισες με κάθε χάρισμά σου· που σε ὅποιον ζητάει δίνεις σοφία και φρονιμάδα και δεν παραβλέπεις ὅποιον ἀμαρτάνει, ἀλλὰ ἔβαλες να υπάρχη μετάνοια για να σωθεῖ· που ἀξίωσες ἐμᾶς τοὺς ταπεινοὺς και ἀνάξιους δούλους σου σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν ὥρα να σταθούμε μπροστὰ στην δόξα τῆς ἀγίας σου Τράπεζας και να προσφέρουμε τὴν προσκύνηση και τὴν δοξολογία που σου πρέπει».

Προχωροῦμε τώρα στο δεύτερο μέρος τῆς ευχῆς· «Αὐτός, Δέσποτα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν Τρισάγιον Ὑμνον καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιον τε καὶ ἀκούσιον· ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα· καὶ δός ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς

ἡμῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων». Μεταφράζουμε καὶ το δεύτερο αὐτὸ μέρος τῆς ευχῆς· «Ἐσύ, Δέσποτα, δέξου κι ἀπὸ μας τοὺς αμαρτωλοὺς τὸν Τρισάγιο Ὑμνο, κι ἔλα κοντὰ μας μέσα στὴν καλωσύνη σου· συχώρεσέ μας κάθε ἀμάρτημα θελημένο ἢ ἀθέλητο· αγιάσέ μας τὶς ψυχές καὶ τὰ σώματα· καὶ δώσε μας καθαρὸι καὶ ἅγιοι νὰ σε λατρεύουμε σ' ὅλη μας τὴν ζωὴ με τὶς πρεσβείες τῆς ἁγίας Θεοτόκου κι ὅλων τῶν Ἁγίων, που ἔκαμαν τὸ θέλημά σου ἀπὸ τότε που ὑπάρχει ὁ κόσμος». Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ευχή, φυσικὰ ἐδὼ γίνεται ἡ ἐκφώνηση· «Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Γιατὶ ἅγιος εἶσαι ὁ Θεὸς μας κι ἐμεῖς ἐσένα δοξάζουμε, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντα καὶ στοὺς ἀτελεύτητους αἰῶνες.

Ἡ ευχή τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου εἶναι ἀπὸ τὶς πιο χαρακτηριστικὲς ευχές τῆς θείας Λειτουργίας καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενό τῆς καὶ γιὰ τὴν ιερότητα τοῦ λόγου. Ἀς ἐπαναλάβουμε σὲ μιὰ σύντομη περίληψη τὰ νοήματα τῆς ευχῆς. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἅγιος, που χαίρει καὶ βρίσκει ἀνάπαυση στοὺς ἁγίους ἀνθρώπους, που τὸν υμνοῦν καὶ τὸν δοξολογοῦν οἱ συράνιοι ἄγγελοι. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου κι ὁ πλάστης τοῦ ἀνθρώπου· δημιούργησε τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ μηδέν κι ἐπλασε τὸν ἀνθρώπον «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» δική του, νὰ εἶναι δηλαδὴ κι ὁ ἀνθρώπος πρόσωπο, ὅπως κι ὁ Θεὸς εἶναι πρόσωπο, καὶ σαν πρόσωπο γιὰ νὰ γίνῃ ὁμοῖος με τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς στόλισε τὸν ἀνθρώπον με κάθε χάρισμα κι εἶν' ἐκεῖνος που μας ἀξίωσε καὶ τώρα νὰ τὸν δοξολογούμε. Αὐτὰ ὅλα ἐξονόματος τῆς σύναξης ὁ ιερέας τὰ λέει πρόσωπο πρὸς πρόσωπο στὸν Θεόν, γιὰ νὰ προχωρήσῃ στα αἰτήματα. Ἐσύ λοιπόν, Θεέ μας, δέξου ἀπὸ μας τὸν Τρισάγιο Ὑμνο, συχώρεσέ μας τὰ ἀμαρτήματα, αγιάσέ μας ψυχικὰ καὶ σωματικὰ καὶ ἀξίωσέ μας νὰ σε λατρεύουμε σ' ὅλη μας τὴν ζωὴ. Ὅλα τὰ αἰτήματα αὐτὰ ἡ ιερὴ σύναξη τὰ ζητᾷ ἀπὸ τὸν Θεόν, προβάλλοντας ὅπως πάντα τὴν πρεσβεία τῆς Θεοτόκου κι ὅλων τῶν Ἁγίων.

Οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν στὴν ἐκφώνηση τοῦ ιερέα ἀπαντοῦν με τὸ «Ἀμήν» κι ἀρχίζουν νὰ ψάλλουν ἀντιφωνικὰ τὸν Τρισάγιο Ὑμνο. «Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος· ἐλέησον ἡμᾶς». Αὐτὸς ὁ ὕμνος, καθὼς γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, φανερώνει «τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους ἄγγέλους ἔνωσίν τε καὶ ἰσοτιμίαν, καὶ τὴν ἀπαυστον τῆς ἀγιαστικῆς

δοξολογίας του Θεού σύμφωνον εϋτονίαν». Με τον Τρισάγιο Ύμνο ο ουράνιος χορός των Αγγέλων και ο επίγειος χορός των ανθρώπων ενώνονται σε μια ακατάπαυστη δοξολογική ανύμνηση του Θεού. Ό,τι γίνεται στον ουρανό μιμείται η Εκκλησία στην γη· κάθε μέρα στην κάθε λειτουργική σύναξη της Εκκλησίας γίνεται η ίδια αδιάλειπτη Λειτουργία επάνω στον ουρανό και κάτω στην γη. Ο Τρισάγιος Ύμνος είναι από τους πιο γνωστούς και τους πιο αγαπητούς ύμνους της Εκκλησίας. Δεν μπορούμε βέβαια να ξέρουμε ποια ήταν η «σύμφωνος εϋτονία», για την οποία γράφει ο άγιος Μάξιμος, γιατί εμείς τώρα μόνο κατά παράδοση ξέρουμε την μουσική των εκκλησιαστικών ύμνων. Τα πιο παλιά χειρόγραφα της εκκλησιαστικής μουσικής δεν είναι παραπάνω από χίλιων χρόνων, μα κι αυτά δεν μπορούμε σίγουρα να τα διαβάσουμε. Όμως αυτό το «κατά παράδοσιν» που λέμε έχει μεγάλη αξία, γιατί η παράδοση είναι ζωντανή συνέχεια στην Εκκλησία, που πάντα σώζει μέσα της πολλή αλήθεια. Μόνο που θα πρέπει να φροντίζουμε η ψαλμωδία στην Εκκλησία να είναι όσο μπορεί πιο απλή και, θα λέγαμε, δωρική. Σχετικά με τον Τρισάγιο Ύμνο θα πρέπει να λείπουν οι μακρές και ολωσδιόλου αταίριαστες στην ορθόδοξη λατρεία φωνές και μελωδίες, που δεν έχουν άλλο σκοπό παρά να δείξουν την καλλιφωνία και την τέχνη των ψαλτών.

Με τον Τρισάγιο Ύμνο συνδέονται κάποια όχι και πολύ αρχαία τελετουργικά έθιμα, που θα πρέπει κι αυτά να λείπουν, χωρίς το πράγμα να θεωρηθεί ασέβεια. Όλα αυτά, συνδεόμενα με την παρουσία του Βυζαντινού αυτοκράτορα στην θεία Λειτουργία, εκτός που δεν έχουν πια θέση, αλλά και ξοδεύουν ώρα, ώστε να μη μένει πια καιρός για το κήρυγμα και να μην υπάρχει άνεση χρόνου για την θεία Λειτουργία. Γιατί η Λειτουργία καλά-καλά δεν άρχισε, αλλά βρισκόμαστε ακόμα στον πρόλογο. Ύστερ' από την είσοδο του Ευαγγελίου με τον Τρισάγιο Ύμνο, προετοιμάζουμε την ανάγνωση των Γραφών, από την οποία αρχίζουν να κάνουν λόγο όλα τα αρχαία λειτουργικά κείμενα. Ο Τρισάγιος Ύμνος, που δεν ήταν από την αρχή, αλλά μπήκε μεταγενέστερα στην θεία Λειτουργία, είναι ο ύμνος που η Εκκλησία «κατά πᾶσαν ἑναρξιν ὕμνου Θεοῦ τοῦτον πρό πάντων πλατεῖ στόματι καθηγεῖται». Στην αρχή κάθε Ακολουθίας, μετά το «Βασιλεῦ οὐράνιε...»,μεγαλόστομα υμνούμε πάντα την Αγία Τριάδα. «Άγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος· ἐλέησον ἡμᾶς». Ἀμήν.